

B 65132

JÓZSEF ATTILA
TUDOMÁNYEGYETEM

Útmutató

NÉMET SZAK

SZEGED, 1971

B65132

JÓZSEF ATILA TUDOMÁNYEGYETEM BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR

UTMUTATÓ

a német nyelv és irodalom szak számára

Szeged

1971

SZTE Klebelsberg Könyvtár

1001275820

B 65132

F.k.: Dr.Serfőző Lajos okt.rektorhelyettes

Készült a JATE sokszorosító műhelyében,Szeged.

Engedélyszám : 749/1971. - Méret : B/5

Példányszám : 350 - F.v.: Papp László

I.

A szak képzési célja

A szak képzési célja: olyan széleskörű német nyelvészeti, irodalmi és színvonalas gyakorlati nyelvi készséggel rendelkező marxista világnézetű, szaktanárok képzése, akik pedagógiai és módszertani ismeretek birtokában alkalmasak a hazai középfokú oktatási intézményekben /esetleg az ált. iskola felső tagozatában/ a német nyelv és irodalom oktatására, valamint a kommunista nevelés célkitűzéseiből eredő nevelési feladatok ellátására.

III.

Tanulmányi és vizsgakötelezettségek

1. Szakedolgozat

A hallgató köteles egyik szaktárgyból vagy annak tanítási módszertanából szakedolgozatot készíteni. Ha munkáját a német nyelvészeti vagy irodalmi témakörből kívánja megírni, a következőket kell szem előtt tartania;

a/ A szakedolgozat témáját a 6. félév elején /legkésőbb febr. 15-ig/ kell a tanszék jóváhagyásával kiválasztani.

b/ A II. szigorlatra csak az a hallgató bocsátható, aki az anyaggyűjtést befejezte és a szakedolgozat végleges bő vázlatát elkészítette. Az anyaggyűjtés és vázlat bemutatásának határideje: április 15.

c/ A kész szakedolgozat benyújtásának határideje a 9. félév vége. Haladék nem adható.

d/ Államvizsgára csak az a hallgató bocsátható, akinek a szakedolgozatát a tanszék elfogadta.

e/ A szakedolgozatot német nyelven kell megírni. Ennek elkészítéséhez tanszékünk oktatói a megfelelő segítséget megadják.

f/ A tanszék a szakedolgozatot csak bekötött formában, gépirásban fogadja el.

g/ A szakedolgozat érdemjegyét az oklevél-melléklet feltünteti és az érdemjegy az oklevél átlagába beszámít.

h/ A specializált képzésben részesülő hallgatók szakedolgozat helyett diplomamunkát kötelesek készíteni.

2. A nem kötelező /speciális/ kollégiumok és szemináriumok

A tanszéken folyó tudományos kutatómunkának megfelelően speciális kollégiumokat, ill. szemináriumokat hirdetünk. Ennek célja, hogy a hallgatókat a szorosan vett egyetemi tananyagon túlmenően megismertessük a nyelv- ill. irodalomtudomány legfontosabb problémáival, legújabb eredményeivel, ezeknek a tudományágaknak alapvető szakirodalmával.

A speciális kollégiumok és szemináriumok szabadon választhatók. A speciális tanulmányokat folytató hallgatók számára a tanszék által kijelölt speciális kollégiumok, ill. szemináriumok felvétele kötelező.

A speciális kollégiumokon ill. szemináriumokon végzett munkát az oktató a leckekönyv aláírásával igazolja.

3. A tanulmányi munka félévközi és félévvégi ellenőrzése

A gyakorlati órák látogatása kötelező. Ezeken a hallgatóknak aktívan kell részt venniük és az oktató által kijelölt feladatokat el kell készíteniük.

Attól a hallgatótól, aki a gyakorlati jellegű foglalkozásokról kétheti óraszámot meghaladó mértékben igazolatlanul távolmarad, a leckekönyv félévi aláírását megtagadjuk.

Az elméleti jellegű órák anyagának számonkérési formája a kollokvium. Előzetes gondolkodási idő és írásbeli felkészülés iránti igényt ennél a számonkérésnél a hallgató nem támaszthat.

Kollokviumra csak az a hallgató bocsátható, aki a szóban forgó szöveg befejeztével a tanszék által előírt minden aláírását és gyakorlati jegyet megszerzett.

4. Szigorlat

A teljes képzési idő alatt két szigorlatot kell tenni: az I. szigorlatot a 4. félév, a II-át a 8. szemeszter lezárása után.

Mind a két szigorlaton az előírt anyag számonkérése írásbeli és szóbeli formában történik. Szóbeli vizsgára csak az a jelölt bocsátható, aki legalább elégséges érdemjegyet szerzett az írásbeli vizsgán.

5. Átlageredmény

A hallgató tanulmányi átlageredményét félévenként a tantervi táblázatban előírt kollokviumok és gyakorlati jegyek számtani átlaga adja. A szigorlati eredményeket a hallgatók tanulmányi átlagába súlyozottan /kétszeresen/ kell beszámítani.

6. A szakpárosítás és specializálódás lehetőségei

I. A német nyelv és irodalommal párosítható szakok:

angol, francia, latin, magyar, olasz, orosz, történelem
/u. n. A/ szakok/

A 4. félév sikeres elvégzése után - tanszéki javaslatra - a dékán engedélyezheti egy harmadik szak felvételét is. Harmadik szak választását a tanszék csak olyan jelöltnek javasolja, aki az első szigorlatot jeles átlageredménnyel tette le.

A háromszakos hallgatók az V. évfolyam befejezése ill. az államvizsga letétele után kétszakos diplomát kapnak, a harmadik szakot levelező tagozaton folytathatják és a szak elvégzéséről külön államvizsga nélkül újabb oklevelet kapnak.

Az eredetileg választott A/ szakok felcserélése más A/ szakokra nem lehetséges.

II. B/ szakok /csak nem tanári /bölcész/ képzés keretében végezhetők el/: görög, pedagógia, általános és alkalmazott nyelvészet.

A B/ szak - egyik A/ szak elhagyásával - második szakként, vagy mindkét A/ szak megtartásával harmadik szakként választható. A B/ szak vagy szakok választását a dékán csak akkor engedélyezheti, ha a hallgató legalább két félévet lezárt és a választott B/ szak /szakok/ köréből tartott bevezető /alapozó/ jellegű foglalkozásokon, illetve vizsgán jó felkészültséget tanusított.

/A görög szakot csak latin szakosok választhatják./

A B/ szakon a képzési idő azonos az A/ szakok képzési idejével. A B/ szak választását megelőzően tartott bevezető /alapozó/ jellegű foglalkozás tanulmányi idejét a képzési időbe be kell számítani.

III. C/ szak: finnugor. Általában harmadik szakként választható. Kivételesen indokolt esetben a dékán engedélyt adhat a C/ szak második szakként való felvételére az egyik A/ szak elhagyásával.

A C/ szak választását a dékán akkor engedélyezheti, ha a hallgató négy félévet lezárt.

A C/ szakon a képzési idő három év. A B/ és C/ szakok engedélyezésére irányuló kérelmeket legkésőbb július 15-ig kötelesek az érdekelt hallgatók benyújtani a dékáni hivatalba. A Minisztérium az átszakosodási kérelmekben hozott dékáni döntésről 15 napon belül véleményt nyilvánít.

Kétszakos hallgató részére a dékán engedélyt adhat arra, hogy az egyik szakjából, vagy az ahhoz kapcsolódó valamely tudományágból a III-V. évfolyam során speciális tanulmányokat folytasson.

Német szakon a specializálódás következő irányai lehetségesek / a tanszék jelenlegi tudományos kutatási profiljának alapján/: összehasonlító irodalomtudomány; német leíró nyelvtan; a XX. sz. osztrák irodal-

ma; a XI. sz. német irodalma. Ha a speciális tanulmányok jellege vagy terjedelme indokolja, a dékán az egyik szak elhagyását engedélyezheti.

A speciális képzettséget az oklevél feltünteti.

7. A tanulmányok befejezésére vonatkozó előírások

Annak a hallgatónak a számára, aki a tanulmányi és vizsgaszabályzatban előírt kötelezettségeit maradéktalanul teljesítette és a 10. szemesztert szabályosan lezáratta a Dékáni Hivatal kiállítja az egyetemi tanulmányok elvégzését tanúsító abszolutóriumot, amely az államvizsgára való bocsátás előfeltétele. Ennek sikeres letétele után a jelölt középiskolai tanári oklevelet kap. A diplomán a szakképesítés megjelölése: "a német nyelv és irodalom tanára". Speciális képzésben részesült hallgató esetében a specializálódás jelölése: "német ...ból speciális képzésben részesült".

VI.

A német nyelv és irodalom tantárgyi programja és követelményei

Német leíró nyelvtan

Bevezetés: A nyelv. A nyelvtudomány tárgya, céljai és módszerei általában, a Leíró német nyelvtan c. tárgyé különösen. Szinkrónia és diakrónia. Nyelvtani terminológia magyarul, németül és latinul.

Hangtan. A fonetika fogalma, tárgya, felosztása és módszerei. A hangtan fizikai és fiziológiai alapjai. A hangképző szervek. A hang és betű. Az átírás. A kiejtési norma.

A német magánhangzók rendszere; képzésük módja, realizálásuk főbb törvényszerűségei különös tekintettel azokra a hangokra, amelyek képzése magyar anyanyelvűek számára jelentősebb nehézségekkel jár; a magánhangzók realizálása a hangsúlyhoz való helyük és a hangsúlytól való távolságuk függvényében. A főbb kiejtési szabályok. A német mássalhangzók rendszere, az egyes mássalhangzók képzési módja és realizálása, a kiejtés főbb szabályai. A koartikuláció.

A hangsor fonetikai egységei: szótag, ütem. A német hangsúly, a különböző mondatok hangjejtésformái. A német beszédhangok fonológiai rendszere, oppozíciói.

Helyesírás. Az egyes hangok írásképe. A szótagolás, az elválasztás szabályai.

Alaktan. Az egyes szófajok, szófajelméleti alapfogalmak, Ragozható és ragozhatatlan szófajok. A főnév, a névelő, a névmás, a melléknév, a számnév, az ige, a viszonyzó, a határozószó, a kötőszó, az indulatszó.

Mondattan. Morfológia és szintaxis viszonya; mondattan és jelentés: szintagmatika és szintaxis; logika és nyelvtan; pszichológia és nyelvtudomány; a mondatdefiníció problematikája; a nyelven kívüli tényezők szerepe a leírásban; a valencia-elmélet és alkalmazása a német nyelvtanban; a predikatív keret. Az egyszerű mondatok fajtái. Részei: alanyi és állítmányi komplexum, ezek kifejezése összetevőkkel.

Az összetett mondat. Mellérendelő és alárendelő összetétel. A mellérendelő kötőszók funkciója. A mondatrészek formái, a mellékmondat - egész mondat formájú mondatrész. A mellékmondatok fajtái tartalom és forma szerint.

Egyenes és függő beszéd, A tagadás mondattana. A consecutio temporum problematikája. A modalitás fogalma, morfológiai és szintaktikai eszközei. A konjunktívus használata. Grammatikai és lexikális passzívum. A szórend. A szórendi normától való eltérés.

A szókincs. A német nyelv horizontális és vertikális tagoltsága. Nyelvjárások. Rétegnyelv, szaknyelv, köznyelv - hochdeutsch. A szóképzés: szuffixumok, prefixumok. Szóösszetétel.

A német nyelvtani alapvető kézikönyvek, bibliográfiák segédeszközök, szótárak stb. ismerete, használata. A deskriptív kutatás jelenlegi helyzete, főbb irányzatok, képviselőik.

A német leíró nyelvtant előadásokon és gyakorlatokon kell oktatni.

Kötelező irodalom:

W. Jung: Grammatik der deutschen Sprache

Elmélet: 1-4. félév heti 2 óra

Gyakorlat: 1-4. félév heti 1 óra

Kollokvium: 2. és 3. félév

Szigorlat: 4 félév.

A német nyelv története

Az idg. nyelvcsalád fogalma, az idg. nyelvek tipológiai és genetikai osztályozása, nyelvrokonságuk ismerve. Az idg. nyelvek kialakulása őshazájuk kérdése. Az idg. alapnyelv rendszere. A germánság kialakulása és helye az idg. nyelvcsaládban. A germán törzsek és nyelvjárásak.

A német nyelvemlékek. 150 sornyi ónémet szöveg nyelvtörténeti elemzése /Erster Merseburger Zauberspruch; zweiter Merseburger Zauberspruch; Der Wiener Hundesege; Der Münchener Wurmsege; Der Weingarter Reisesegen; Die Strasburger Blutsege; Der Milstütter Blutsege; Der Lorscher Bienensege; Der Pariser Spruch gegen Fallsucht; Niederdeutscher Spruch gegen Lähme des Pferdes; Das Hildebrandslied/. 200 sornyi kfn. szöveg nyelvtörténeti analízise. /Részletek a Niebolung-énekből: 1-43., 916., 928., 929., 931., 942., 981., 983., 999. strófa/

A nyelvtörténet fogalma, feladatai, alap- és segédtudományai. A német nyelvtörténetírás áttekintése J. Grimmtől napjainkig. A német nyelvtörténet korszakolása.

Az ónémet, különösen az ófelnémet kor nyelvi ujtásai. A "deutsch" szó feltünése és etimológiai magyarázata.

A középnémet, különösen a középfelnémet kor nyelvi változásai. Az udvari műveltség és a francia jövevényszavak. A középfelnémet kor latin, olasz és szláv jövevényszavai. A "keleti kolonizáció". A korai ufn. kor /1350-1620/ nyelvi ujtásai, latin, francia, olasz, spanyol, szláv jövevényszavai. A réteg- és szaknyelvek.

Az ufn. irodalmi nyelv kialakulása /1620-1775/. A prágai, bécsi és szász fejedelmi kancellária szerepe. Luther nyelvtörténeti jelentőségének megítélése. A könyvnyomtatás integráló hatása. Az irodalmi, nyelvi norma elméleti megalapozása; M. Opitz. A nyelvjárások hatása az irodalmi nyelvre. A német nyelvterület változása a XVIII. sz-ban, nyelvjárások és nyelvszigetek, réteg és csoportnyelvek, a jiddis kialakulása. Az anyanyelv használatának terjedése a tudományban és az oktatásban. Az irodalmi klasszika és romantika /1775-1830/ nyelvtörténeti és stílustörténeti jelentősége. A mai német nyelv stílusértéke. A helyesírás és a kiejtés normáinak egységesítése. A német nyelvtudomány kialakulása. A német nyelv-

történet fontosabb kézikönyvei, folyóiratai, bibliográfiai segédesszközei.

Kötelező irodalom:

A. Bach: Geschichte der dt. Sprache.

W. Schmidt: Geschichte der dt. Sprache.

Elmélet: 5-8. félév heti 2 óra.

Gyakorlat: 5-8. félév heti 2 óra.

Kollokvium: 6. félév.

Szigorlat: 8. félév.

Német irodalomtörténet

Az I. szigorlatig: a legrégebb időktől Goethe haláláig.

Bevezetés Az indogermán nyelvcsalád fogalma, tagjai. A germánság kialakulása és helye az indogermán nyelvcsaládban. A germán törzsek élete és kulturája Julius Caesar és Tacitus nyomán. A germánság legkiemelkedőbb nyelvemléke: Wulfila bibliafordítása. A német irodalom periodizációja.

Az ősnémet kor irodalma

Nagy Károly birodalmának kialakulása, az uralakodó hatása az irodalomra. A népvándorlás korának irodalmi emlékei:

a Hildebrandlied. A pogány és a keresztény ideológia összeütközése, az utóbbi győzelme: Muspilli, Heliand, Merseburger Zaubersprüche. - A kultúra ellatinosodása: Hrosvita von Gandersheim. - A társadalom átalakulása, a feudalizmus kibontakozása, a lovagi szemlélet érvényesülése az irodalomban: a./ az epikában: a hősi eposz: A Nibelung-ének keletkezése és művészi értéke: az udvari költészet társadalmi háttere: Heinrich von Veldeke, Hartmann von Aue, Wolfram von Eschenbach, Gottfried von Straßburg; b./ a lírában: a Minnesang kialakulása, formái, legkiemelkedőbb képviselőjének, Walther von der Vogelweidének szerelmi és politikai költeményei. - Az epigonok. - A társadalmi őrségváltás első jelei: a parasztság nemcsak téma, hanem pozitív hős is: Wernher der Gärtner, Heinrich von Wittenweiler. - A középkori dráma jellegzetes formája, a misztérium dráma.

Kötelező olvasmányok:

Hildebrandslied /ujfelnémet átirásban/; Das Nibelungenlied /egészében, ujfelnémet átirásban/; Hartmann von Aue: Der arme Heinrich /részletek ujfelnémet átirásban/; Wolfram von Eschenbach: Parzival /részletek ujfelnémet átirásban/; Gottfried von Strasburg: Tristan részletek /ujfelnémet átirásban/; Der von Kurenberg /ujfelnémet átirásban/; Walter von der Vogelweide több szerelmi és politikai költeménye /ujfelnémet átirásban/; Wernher der Gärtner: Meier Helmbrecht /részletek ujfelnémet átirásban/.

Humanizmus és reformáció

A humanizmus nemzetek feletti, népellenes és arisztokratikus vonásai. Johann von Saaz, Erasmus von Rotterdam, Reuchlin. A szociális szatira mint a társadalmi hibák megjavításának eszköze: Sebastian Brant. A polgári és plebejus szatira, a társadalmi igazságszolgáltatás fegyverei: Reinke de Vos, Till Eulenspiegel.

A német parasztháború és a reformáció: Luther a vallás és a nyelv reformátora; Thomas Münzer.

A humanizmus ellenlábasaként a népdal és a népkönyvek: Historia von D. J. Fausten.

A dráma fejlődése: a farsangi játékok. A Meistergesang és Hans Sachs. - A polgári regény csirái: Fischart.

Kötelező olvasmányok:

Johann von Saaz: Ackermann aus Böhmen /részletek ujjelnemet átírásban/; Historia von D. J. Fausten ujjelnemet átírásban/részletek/ Hans Sachs: részlet egyik drámájából.

A barokk-korszak

A harmincéves háború, ezt követőleg Németország széthullása; az apró fejedelemségek hatalmának megnövekedése és a reakciós erők hatásának fokozódása nyomán a "Deutsche Misere" első nyomai. Az idegen befolyás a nyelvre és az irodalomra, s ennek ellenhatásaként a nyelvművelő társaságok működése. Külföldi minták nyomán törekvés a német irodalom megreformálására: Opitz. - Uj hangok Logau, Fleming, Gryphius lírai költészetében. A barokk dráma kialakulása Gryphius munkássága nyomán. Lohenstein. A barokk regény fajtái; Grimmelshausen: Simplicissimus.

Kötelező olvasmányok:

Fleming: bőséges szemelvények lírájából.

Gryphius: egyik drámájának ismerete.

Grimmelshausen: Der abenteuerliche Simplicissimus /egészében/.

A felvilágosodás és a Sturm und Drang

Németország szétdaraboltsága következtében a fejlődés elmaradottsága. - Átmenet a barokkból: Günther. A felvilágosodás racionális gyö-

kerei, sajátos társadalmi közege: az erős és anyagilag független polgárság; kapcsolatai az angol és a francia felvilágosodással. A pietizmus gyökerei a barokkban és összefüggése a felvilágosodással. A rokokó mint visszahatás a barokkra. A központi gondolat a humanizmus.

Az irodalom területén új utak keresése: először angol /Brockes, Hagedorn/ majd francia minták nyomán: Gottsched, viszonya a francia klasszikával. Gottsched szerepe az egységes irodalmi nyelv megalkotásában és a klasszicista színház megteremtésében. Harca a svájciakkal: Bodmerrel és Breitingerrel.

A francia minták visszahatásként az angol befolyás erősödése: Klopstock, Wieland. - A német klasszika elméleti előkészítése: Winckelmann, Lessing művészettörténeti és színházelméleti művei. Lessing a német modern dráma megteremtője.

A népköltészet jelentőségének felismerése: Herder. Herder történetfilozófiai munkássága.

A felvilágosodás betetőzése: a Sturm und Drang: egyéni harc az önkény ellen és a nemzeti egységért; a titanizmus: Schubart, Bürger, Lenz. A francia forradalom hatása Németországban; a forradalmi gondolat hiánya.

Kötelező olvasmányok:

Günther, Brockes, Haller költeményeiből,

Klopstock: ódák;

Wieland: Oberon /részletek/;

Lessing: Minna von Barnhelm, Emilia Galotti, Nathan der Weise /egészében./

Laokoon /szemelvények/.

Bürger: Lenore,

Lenz: Hofmeister /szemelvények/.

A német klasszika

A felvilágosodás továbbfejlesztése, a német polgárság humanista kiteljesülése a német nemzeti irodalom megteremtése: a német klasszika. Ideálja a harmonikus világnézetű ember, aki realista ábrázolásmódjával közelkerül a néphez, ugyanakkor élvezője és alkotója az ujjonnan felfedezett antik szépségnek. Viszonya a francia forradalomhoz. A német iroda-

lom belépése a világirodalomba, a világirodalom fogalmának megalkotása. A német nemzeti egység megteremtésének előkészítése irodalmi és filozófiai megalapozással.

Goethe és Schiller életének, munkásságának, világnézetének ismertetése. A romantika előkészítése.

Kötelező olvasmányok: Goethe: Götz von Berlichingen, Egmont, Iphigenie, Tasso, Faust I. - Werther; Die Wahlverwandschaften /részletek/ lírai költemények /bőséges szemelvényekben/. - Schiller: Die Räuber, Kabale und Liebe, Don Carlos, Wallensteins Lager, Wilhelm Tell, lírai költemények /bőséges szemelvényekben/. - Az I. szigorlat írásbeli része: tesztolgozat a kötelező olvasmányok ellenőrzésére.

A 2. szigorlatig:

Goethe halálától a legújabb időkig

A romantika

A francia forradalom ideológiai következményei Németországban. Átmenet a klasszika és a romantika között. Hölderlin, Jean Paul. A korai romantika indítékai és világfelfogása. A berlini és a jeni kör. A két Schlegel, Wackenroder, Tieck, Schleiermacher, Richter, Novalis. Forradalmi törekvések, kísérlet az "ellen-világ" kialakítására, mult felé fordulás. A töredékjelleg és a romantikus ironia. A mese. - A napoleoni háborúk hatása. Nemzeti érzés, egyidejűleg a katolikus középkor mitizálása. A heidelbergi romantika. Arnim és Brentano. A népköltészet és az irodalmi hagyomány értékelése. A két Grimm. A felszabadító háborúk irodalma. Kleist és a romantikus dráma. Körner, Arndt. - A romantika "modernizálódása": E.T.A. Hoffmann, Eichendorff, Chamisso. - A késői romantika: a közeli irodalmak recepciója, formaművészet: Rückert, Platen.

Kötelező olvasmányok:

Hölderlin: költemények, szemelvények a Hyperionból. Jean Paul: Schuhmeisterlein Wuz. Wackenroder: Herzenserglüssen, Tieck: egy elbeszélés. Novalis: Hymen an die Nacht. Heinrich von Ofterdingen. Arnim-Brentano: szemelvények a Des Knaben Wunderhornból. Kleist: Der zerbrochene Krug. E.T.A. Hoffmann: Der goldene Topf. Eichendorff: Aus dem Leben eines Taugenichts. Chamisso: Balladák. Peter Schlemihl. Rückert és Platen: költemények.

A romantika és a polgári realizmus között

A társadalmi-politikai fejlődés szerepe a romantika fokozatos felszámolásában. /Juliusi forradalom/. Az irodalom jelenbe fordulása, racionalista törekvések a ma ábrázolására. Az átmenet írói: Immermann, Droste-Hülshoff. - A liberalizmus kibontakozása és megrősödése, a társadalmi regény előtérbe nyomulása. A "Junges Deutschland": az irodalom-történet átértékelése, a kritika megerősödése. Új publicisztika. Börne. Új utak a drámában: Grabbe, és Büchner. Gutzkow és a társadalmi regény. - A korszak kiemelkedő költő egyénisége: Heine. Szerepe a romantika felszámolásában. Harca a feudalizmus ellen. Utopista szocialista vonásai. Marx és Engels hatása Heinére és a kor irodalmára. A líra mint a 48-as mozgalmak előkészítője a legkövetkezetesebb képviselője. Freiligrath és Herwegh. A proletáriátus megszólalása a német irodalomban. Weerth.

Az osztrák irodalom a XIX. század első felében. Az osztrák irodalom elvi és történeti problematikája. Jozefinista alapok. A dráma kibontakozása. Grillparzer utja és tragédiája. A bécsi Volksstück. Raimund és Nestroy. Az osztrák Vormärz lírája. Lenau mint a fejlődés betetőzője.

Kötelező olvasmányok:

Droste-Hülshoff; költemények. Die Judenbuche. Büchner: Dantons Tod, Wozzeck. Heine: Buch der Lieder. Neue Gedichte Romanzero. Deutschland - Ein Wintermärchen. Harzreise. Freiligrath, Herwegh, Weerth: költemények.

Grillparzer: Ein treuer Diener seines Herrn, Des Meeres und der Liebe Wellen. Raimund: egy darabja. Nestroy: két tetszés szerinti drámája.

A polgári realizmus /a német irodalom 1848 és a naturalizmus között/

A pesszimizmus előtérbenyomulása a bukott forradalmi kísérletek után. Schopenhauer. A realista törekvések beszűkülése. Mörke és a sváb iskola - Stifter. A kommersz dráma mellett a drámai kísérletek kétféle, más-más vonatkozásban egyoldalú iránya: Hebbel és Otto Ludwig. Az előbbi mint az eszme-drámán belül az egyéni pszichológiai konfliktusok dramatiszálója, az utóbbi mint a sorstragédia megújítója természettudományosan determinista alapon. - A kritikai realizmus kibontakozásához vezető ut: részlet-megoldások a totalitásra való törekvéstől lemondva az elbeszélés

terén. Keller és Storm. A fejlődési regény továbbfejlesztése Kellernél. A kritikai hang erősödése Raabe műveiben. Ujromantikus beütések C.F. Meyer történelemszemléletében. A korszak sortiment-irodalma: Freytag és Spielhagen. A XIX. század német regényének csúcspontja Fontane késői műveiben. A kritikai realizmus lehetőségeinek megvalósítása a sajátos német irodalmi fejlődés keretein belül.

Kötelező olvasmányok:

Mörke és Stifter egy-egy elbeszélése. Hebbel: Maria Magdalena. Keller: Romeo und Julia auf dem Dorfe, Die drei gerechten Kammacher. Storm. Immensee. Der Schimmelreiter. Raabe: egy elbeszélés. Fontane: Frau Jenny Treibel. Effi Briest.

A naturalizmustól az első világháború végéig

A német imperializmus. A kapitalizmus rohamos fejlődése, a munkásmozgalom alakulása. A naturalizmus természettudományos alapjai, a szociális részvét. Biológiai determináltság, a milieu szerepe. Hauptmann és a naturalista dráma, A pszichológia előtérbenyomulása: a bécsi iskola, Schitzler. - A naturalizmus felemelkedése a kritikai realizmusba a regényben. Thomas Mann, Hermann Hesse és Heinrich Mann. - A naturalizmus átsiklása az impresszionizmusba mindenekelőtt a lírában: Liliencron, Hofmannsthal és Rilke. Dekadens és ujromantikus áramlatok a különböző stílusirányok mögött a századforduló körül. George. - A naturalizmus felszámolása, egy eszmei forradalom pátosza az első világháború küszöbén: az expresszionizmus. Heym, Trakl és Stadler, a lírai uttörők. Wedekind, az átmenet kezdeményezője a drámában. A háboruellenes irodalom.

Kötelező olvasmányok:

G. Hauptmann: Die Weber, Bahnwärter Thiel. Schnitzler: Leutnant Gustl. Liliencron, Hofmannsthal, Rilke, George: költemények. Thomas Mann: Buddenbrooks. Zauberberg. Tonio Kröger. Heinrich Mann: Der Untertan, novellák. Hesse: Der Steppenwolf. Heym, Trakl, Stadler: költemények. Wedekind: Frühlingserwachen.

A német irodalom a két világháború között.

A weimari korszak irodalma. Az expresszionizmus kibontakozása. Döblin, az expresszionista regény csúcspontja. A drámaírók: Sternheim Kaiser, és Toller. Neorealista törekvések: Fallada és Köstner. A kor-

szak osztrák irodalma: Kafka, Musil, Broch és Werfel. - A német irodalom kettészakadása. Az irodalmi emigráció. Munkásirodalom, antimilitarista, humanista írók. A. Zweig és Remarque.

Kötelező olvasmányok:

Döblin: Berlin Alexanderplatz. Sternheim és Kaiser és Toller egy-egy drámája. Fallada: Kleiner Man was nun. Kafka: Der Prozess. Musil: Nachlass zu Lebzeiten. A. Zweig: Der Streit um den Sergeanten Grischa. Remarque: Im Westen nichts Neues.

A német irodalom a második világháború után.

A német irodalom négyes utja: az NDK, az NSZK, Ausztria és Svájc német nyelvű irodalma. Az NDK irodalmának különleges előfeltételei és jelentősége. A "klasszikus" szocialista-realista irónemzedék az NDK-ban. Becher, Brecht, Seghers, Feuchtwanger, Brecht, L. Frank, Weinert.

A líra fejlődése: Arendt, Bobrowski, Fürenberg, Hermlin, Kuba Neurex. A regény: Apitz, Kant, Marchwitza, Noll, Strittmatter. A dráma: Hauser, Zinner, - Az NSZK irodalma: Böll, Grass, Lenz, M. Walser, A líra: Celan, Enzensberger, Eich, Ausztria és Svájc: Doderer, a bécsi regény továbbfejlesztője. Dürrenmatt és Frisch drámai és elbeszélő művei. Az abszurd dráma és a líra megújítására tett kísérletek.

Kötelező olvasmányok:

Becher: költemények. Brecht: Mutter Courage. Galilei, költemények. Apitz: Nackt unter Wölfen. Kant: Die Aula. Strittmatter: Ole Bienenkopp. Seghers: Das siebte Kreuz. Böll: Billard um halbzehn. Lenz: Die Deutschstunde. Frisch: Stiller. Dürrenmatt: Der Besuch der alten Dame. Bő szemelvények a korszak lírájából.

Elmélet: 1-8. félév heti 2 óra

Gyakorlat: 2. félév heti 1 óra, 3-8. félév heti 2 óra

Kollokvium: 1., 3., 6. és 7. félév

Szigorlat: 4. és 8. félév.

A mai német kultúra kérdései

Kultúra-elméletek a két német államban

A kultúra fogalma

A tradíció:

A kulturkörök és kulturhullámok elméletéről

/Spenglertől Freyig/

A klasszikus kultúra-fogalom és továbbfejlesztése az NDK-ban
A szocialista kulturális forradalom és német sajátosságai.

A kulturpolitika alapvonásai az NSZK-ban

"A Nyugat kulturájának védelme", a "roll back" politikája.

Formált társadalom. Konvergencia-elmélet.

A filmgyártás, újság- és könyvkiadás koncentrációs folyamata.

Az NDK kulturpolitikája

Szocialista kulturális forradalom

Munkásosztály és kultúra. A szellem-hatalom problematika. A bitterfeldi ut.

A tudományos élet helyzete. /A felsőoktatás reformja/

A kulturális folyamatok megtervezésének és vezetésének problémái.

Aktuális irodalmi problémák az NSZK-ban.

A művészetellenesség problémája.

Művészet mint áru

Az elidegenedés /mint a művész problémája/.

A világ "átláthatatlansága".

Az összefüggések "eltűnése".

A hatalom anonimitása.

A "tömegkultúra".

Neofasiszta irodalom, háborús irodalom, memoir-irodalom, giccs

/"családrege", "orvosregény", "nőregény" stb./

Szecesszió és engagement.

Művészet és hatalom, művészet és nép viszonya.

A művész elszigetelődése, az elit-elmélet

Irodalmi csoportosulások /Gruppe 47, Gruppe 61/

A néplétség új problémái

A dokumentum-irodalom jelentősége és határai

Aktuális irodalmi problémák az NDK-ban.

A szocialista nemzeti irodalom kialakulása.

A nemzeti képviselő a tematikában és az emberképben.

Nagy világ és kis világ.

Az elidegenedés leküzdése.

A hagyomány és új elbeszélőstrukturák.

Az új "agresszív" hős és szellemi arculata.

A filozófiai elmélyítés.

Nyelv- és stílusgyakorlatok

■ tárgy oktatásának célja, hogy névgyéves egyetemi tanulmányai végén a hallgató szó- és kifejezőskincse kiterjedjen a mindennapi élet témáira, fogalmaira, beszédfordulataira és tipikus helyzeteire; a kulturális élet területeire: szakterületének terminológiájára, a szakismeretek szabatos, szakszerű és vitaképes kifejezésére; az általános műveltség körébe tartozó tudományos-technikai témák idegennyelvi megértésére és megfogalmazására; a gazdasági, politikai és társadalmi élet általánosan használt terminusaira.

Minimális követelmény az általános és középiskolában elsajátítottakkal együtt mintegy 7 ezer szótári címszó és ezzel kapcsolatos 600 állandosult köznyelvi szókapcsolat aktív tudása, valamint 14-15 ezer szótári címszó ismerete.

Stilusismeretének, stílusérzékének és receptív stiláris jártasságának olyan szintűnek kell lennie, hogy az idegen nyelvű írásban és beszédben a feltűnő hungarizmusokat elkerülje, ismerje a köznyelvi beszéd- és fogalmazási fordulaton belül alkalmazható szó- és kifejezőskincs stílusértékét.

Az elsajátított szó- és kifejezőskincs, a részletes nyelvi és stílusztikai ismeretek és készségek aktív birtokában:

- szótár használata nélkül folyamatosan olvassa a német nyelvű általános és filológiai szövegeket;
- tudja ezeket anyanyelvre fordítani a magyar nyelv és stílus normáinak megfelelően;
- írásban szabatosan, nyelvtani és helyesírási hibáktól mentesen fogalmazzon - nem követhet el hibákat a közhasználatu szókincs alkalmazása közben;
- magyar szöveg alapján hungarizmusoktól és súlyos nyelvi-, nyelvtani hibáktól mentes német fordítást tudjon készíteni;
- könnyedén értse a mindennapi témájú, vagy a szakmai vonatkozású normális sebességű német nyelvű élőbeszédet;
- az ismeretlen szavakat és kifejezéseket olvasáskor és élőbeszéd hallgatása közben a szöveg összefüggés alapján értelmezni tudja?

- érje el a német nyelvű társalgásban, vitában való aktív részvétel szintjét;
- világosan és szabatosan a nyelvtani szabályok biztos alkalmazásával a legfontosabb stiláris rétegek tudatos lekülönítésével és feltűnő hungarizmusok nélkül beszéljen németül;
- kiejtése mind felolvasáskor mind összefüggő beszédben, mind pedig dialógusban legyen korrekt, érthető és természetes, amely tanuskodik a kiejtési szabályok pontos ismeretéről; hangképzésében, hangsúlyozásában egyaránt legyen mentes a hungarizmusoktól és egyéb idegen nyelvi interferenciáktól; közelítse meg az irodalmi nyelvi normát.

Az elsajátított ismeretek, jártasságok és készségek birtokában a hallgatónak kellően felkészültnek kell lennie arra, hogy a német nyelvet módszertani és pedagógiai tudásának segítségével a magyar anyanyelvűeknek a középiskolában eredményesen tanítani tudja.

Gyakorlat: 1-8. félév heti 3 óra, 9-10. félév heti 2 óra

Bevezetés a nyelvtudományba

A tárgy oktatásának célja

Ez a kollégium fontos előkészítője a nyelvszakos tanárok nyelvészeti szakképzésének. Feladata: megismertetni a hallgatókkal a nyelvtudomány általános problematikájának alapjait, s ezzel áthidalni azt a szakadékat, amely a középiskolai nyelv- és nyelvtanoktatás és az egyetemi nyelvészeti szakképzés között van; másrészt - előzetes áttekintést adva - segíteni őket abban is, hogy a további szaktanulmányoknak némileg mozaikszerűen előtűnő studiumait egymáshoz kapcsolhassák és egymásra vonatkoztathassák majd.

A tananyag tematikus részletezése:

A nyelv fogalma; társadalmi szerepe, gondolkodásunkhoz kötöttsége; jelszerűsége, rendszerszerűsége, konvencionálitása.

A hang két arculata /fizikai és nyelvi/ s a hangtan két aspektusa /fonetika és fonológia/. - A morféma kettőssége /hangalak és jelentés/, ezek egysége /formai és szemantikai minimum/; alaknak, jelentésnek és a kettő kapcsolatának konvencionálitása. Morfémaalternáció, morfonológia, morfonetika. Morfémaosztályok. Elemi és szerkesztett jelek két fő osztálya /lexéma és gramméma/, alosztályaik. - A beszédben felhasznált minimum: a glosszéma. Fajtái és szerkezettypusai. A glosszéma beépülésének két formája: a szintagmatag és a mondatfunkciós rész. A szintagma és a mondat szerkezeti és nagyságrendi eltérése. - Áttekintés; a beszédbeli szerkezeti kapcsolatok és a nyelvbeli paradigmatis kapcsolatok.

A nyelv működése és fejlődése. A nyelvi megoszlás: vízszintes tagolódás /nyelvjárások/, függőleges tagoltság /csoport- és rétegnyelvek./ A fejlődés alapvető oka, kikényszerítője / a kommunikációs szükséglet változása/ és konkrét lefolyásának szabályozója / a rendszer állománya és alakata/. A változások főbb formái.

A nyelvtudományi vizsgáldás fajtái, tárgya, szemlélettypusai, magatartásformái; kapcsolata más tudományokkal; autonómiájának kérdése.

A nyelvtudomány történetéből: kezdetek a klasszikus ókorban; a logikai kötöttség kora, a lélektani kötöttség kora; a történeti vizsgálódás kifejlődése, a leíró vizsgálat kialakulása. A mai sokszínűség.

Kötelező szakirodalom:

Deme László: A nyelvről - felnőtteknek
Gondolat, 1966

Ferdinand de Saussure: Bevezetés az általános nyelvészetbe,
Gondolat, 1967 5-72, 91-127 és
287-289.

Szakonként egy, a 3. foglalkozási órán közlendő idegen nyelvű mű, illetőleg annak kijelölendő részlete.

Ajánlott irodalom:

Gombocz Zoltán: Nyelvtörténeti módszertan

A magyar nyelvtudomány kézikönyve e. fűzet 1922.

Tompa József szerk.: A mai magyar nyelv rendszere
Akadémiai Kiadó, 1961. I. kötet
7-37, 143-192

Kelemen János: Mi a strukturalizmus?
Kossuth, 1969. 24-55.

Bevezetés az irodalomtudományba

A tárgy oktatásának célja, hogy a tárgy megadja a hallgatók marxista irodalomszemléletének általános kereteit a középiskolában megszerzett esztétikai ismeretekre építve. Az általános - és ezen belül különösen a német - irodalomelmélet alapkérdéseinek felrajzolásával előkészíti őket az egyes irodalmi művek és az irodalomtörténeti folyamat tudományos - s részben önálló - megismerésére.

A tárgy tematikus részletezése:

Az irodalomtudomány fogalma: feladata, ágai, rendszere. A német irodalomtudomány hozzájárulása az általános irodalomtudomány fejlődéséhez.

Az irodalmi műalkotás. A műelemzés általános szempontjai. Segédtudományok, segédeszközök. A genetikus és a szerkezeti elemzés viszonya, kategóriái. Az egyes műfajokhoz tartozó művek elemzésének speciális kategóriái. Verstan, különös tekintettel a német verstanra. A műelemzés újabb irányzatainak áttekintése.

Az irodalomtörténet kategóriái. Az összehasonlító irodalomtudomány.

Szakirodalom: Az órán előadott anyag, az egyetemi jegyzet /Barta János - Kardos László - Nagy Miklós: Bevezetés az irodalomtudományba/ valamint a kötelező olvasmányok:

Irodalomtudomány.

Tanulmányok a XX. századi irodalomtudomány irányzatairól, Bp. 1970.

Egy német nyelvű, irodalomelméleti tárgy tanulmány kurrens folyóiratokból az előadóval történt megbeszélés alapján.

Beszámoló: nem magyar szakosoknak az 1. félév végén

német szakosoknak ezen kívül a 2. félév végén

A marxista-leninista esztétika alapjai

A tárgy oktatásának célja

Az esztétikai oktatás célja a művészet legáltalánosabb törvényszerűségeinek a megismertetése. Az előadásoknak tárgyalniuk kell az esztétika történet legfontosabb elméleti eredményeit, különösképpen a marxista esztétika megállapításait és kategóriáit. Fontos cél annak megértetése, hogy az elvont esztétikai törvényszerűségeket nem spekulációs elmélkedés hozza létre, hanem a művészetből és a műalkotásból kiinduló általánosító gondolkodás, és éppen ezért az elméleti felkészültség a művek megértését teszi lehetővé. Az esztétikai előadásokban a műértelmező és műelemző bizonyításoknak mindig helyet kell kapniuk.

A tananyag tematikus részletezése

Az esztétika és az esztétikum fogalma: A két fogalom különbségének tisztázása. Az esztétika tárgyának hagyományos és új meghatározása. A kallisztika bírálata. Az esztétikai kategóriák csoportosítása: általános és specifikus kategóriák. Az esztétika és a művészetet tárgyaló többi tudomány. Az esztétika módszere, viszonya más tudományok módszeréhez.

Az esztétika történetének nagy korszakai: Antikvitás, középkor, reneszánsz, felvilágosodás, német klasszikus esztétika, orosz forradalmi demokraták, a marxizmus-leninizmus esztétikája.

A művészet kialakulása és az emberi munkatevékenység: A művészet kialakulásával kapcsolatos különféle elméletek bírálata: Biológiai eredet és játékelmélet. Az emberi munka teleológikus jellege. A valóság művészi elsajátításának marxi elmélete. Plehánov a primitív népek művészetéről és a művészet eredetéről.

Az érzéki megismerés törvénye: A művészi tükrözés fogalma. Művészet, tudomány, vallás tükröző sajátosságai. Az esztétika története és a tükrözés elmélete. A kifejezés- és alkotáselmélet bírálata. A művészi antropomorfizáció.

A szép: A szép az esztétikatörténet különböző korszakaiban.

A szép a természetben, társadalomban és a művészetben. A szép tárgyi és társadalmi meghatározottsága.

Tartalom és forma a művészetben: A tartalom és forma a mindennapi életben és a művészetben. A tartalom komponensei. A forma rétegei: belső és külső forma. A tipizálás törvénye. A forma objektivitása. A művészi tartalom-forma egység.

A realizmus fogalma: A realizmus és a naturalizmus közti minőségi különbség. A realizmus két hagyományos értelmezése: 1, ismeretelméleti; 2. történeti. Nagy realizmus. Parttalan realizmus.

Avantgarde: Az avantgarde kialakulásának történeti előfeltételei. Az avantgarde filozófiája és esztétikája. A polgári avantgarde és a szocialista kísérletek. Példák: Majakovszkij, Aragon, B. Brecht, József Attila stb.

A szocialista realizmus: A szocialista művészet két hagyománya: a polgári realizmus és a polgári avantgarde. A szocialista művészet és az új valóság. A stílus és a formakérdések. Irányzatosság, elkötelezettség, pártosság. Viták és kísérletek.

A művészi alkotó tevékenység és a befogadás:

Az alkotó személyisége. A tehetség kérdése. Szubjektivitás és objektivitás az alkotói folyamatban. A befogadói tevékenység jellemzői. Izlés és ítélet. A műalkotások befogadásának objektív és szubjektív feltételei.

Kötelező szakirodalom:

Szigeti József: Bevezetés a marxista-leninista esztétikába
I-II. köt.

Esztétikai olvasókönyv /szöveggyűjtemény/

Marx: Gazdasági-filozófiai kéziratok c. köt. Az elidegenedett munka és a Magántulajdon és kommunizmus c. fejezetek.

Lukács György: Az esztétikum sajátossága c. műv. bevezetője.

Szocialista realizmus /szerk. Köpeczi Béla/ I-II. köt.

Gondolat 1970.

Elmélet: Az 5. félévben heti 1 óra

Beszámoló: Az 5. félév végén.

V.

A kollokviumi követelmények meghatározása

A kollokvium tárgya az adott szak két vagy egy féléven keresztül előadott anyaga. A tantárgy előadója által kijelölt szakirodalom és kötelező olvasmány anyagából való beszámolás előfeltétele az elméleti anyagból való kollokválásnak. A kollokvium nyelve a német.

VI.

Szigorlati követelmények

A szigorlat a bizottság előtt lefolytatott, egységes, egy jeggyel értékelt írásbeli és szóbeli vizsga. Nyelve: a német.

Követelmények:

I. szigorlat:

A/ Írásbeli:

1. Ismeretlen német irodalmi vagy publicisztikai szöveg /kb. 20-25 gépetl sor/ fordítása magyarra.
2. Ismeretlen magyar irodalmi vagy publicisztikai szöveg /kb. 15-20 gépelt sor/ fordítása németre.

Az írásbeli megoldására 4 óra áll rendelkezésre. Segédeszközként csak szótár használható.

B/ Szóbeli:

1. Nyelvészet: A német leíró nyelvtan.
2. Irodalom: A német irodalom története a legrégibb időktől Goethe haláláig.

II. Szigorlat:

A/ Írásbeli:

Fogalmazás német nyelven a szigorlati anyagnak megfelelő irodalomtörténeti vagy nyelvészeti témáról.

Az írásbeli megoldására 4 óra áll rendelkezésre. Segédeszközként csak szótár használható.

B/ Szóbeli:

1. Nyelvészet:
A német nyelv története a legrégibb időktől napjainkig.
2. Irodalom:
A német irodalom története Goethe halálától napjainkig.

A szóbeli vizsga részletes követelményeit "A német nyelv és irodalom tantárgyl programja és követelményei" c. fejezet értelemszerűen idevágó részei tartalmazzák.

VII.

**Államvizsga-követelmények
a tudományegyetemek tanári szakjai számára**

1. A bölcsészettudományi karok nappali tagozatának tantervi irányelvei a tanári szakok államvizsgáját az alábbiak szerint szabályozzák:

"A tanárszakokon az államvizsga olyan komplex vizsga, amelyen a jelölt - egy nagyobb összefüggő problémakör önálló kifejtése kapcsán - arról ad számot, hogy rendelkezik a szaktanári és nevelői munkában nélkülözhetetlen alapvető szakmai, ideológiai, pedagógiai és módszertani ismeretekkel és készségekkel.

Az egyes szakok államvizsga-követelményeit a Művelődésügyi Minisztérium írja elő.

Az államvizsgára bocsátásnak feltétele /a tantervben előírt egyéb követelmények teljesítésén kívül / az elfogadott és osztályozott szakdolgozat."

2. A 153/1969. MM. sz. ut. 27. pontja az államvizsga lefolytatásával kapcsolatban előírja, hogy:

"Államvizsgát az Állami Vizsgáztató Bizottság előtt kell tenni. Az Állami Vizsgáztató Bizottság elnökét a felügyeletet gyakorló miniszter, tagjait a rektor bizza meg egy évi időtartamra.

3. A tanárjelölt - két tanári szak szakpárosítása esetén - mindkét szakjából külön-külön államvizsgát köteles tenni /pl. történelem-idegen nyelv szakpárosítás esetén történelem szakból és idegen nyelv szakból/. A jelölt felkészültségét mindkét szakból külön-külön kell minősíteni.

Amennyiben a jelölt csak egy tanári szakos képzésben részesült, vagy tanári szakja nem tanári szakkal párosult - a tanári szakos képesítés megszerzéséhez a tanári szak, a nem tanári szakos képesítés megszerzéséhez a megfelelő szak államvizsgakövetelményeinek kell eleget tennie.

4. A tanári szak államvizsgálója szóbeli vizsga. A vizsgát az ÁVB előtt kell letenni. A vizsga tantárgyi /szaktantárgyi, pedagógiai, szakmódszertani, filozófiai stb./ részvizsgákra nem bontható.

A vizsga konkrét témáit, kérdéseit - a Művelődésügyi Minisztérium alábbi irányelvei alapján - az egyetem, illetve maga az ÁVB határozza meg.

5. Az államvizsga a tanári pályára képesítő vizsga. Célja az, hogy megállapítsa: a jelölt egyrészt rendelkezik-e a szaktanári és nevelői munkában nélkülözhetetlen alapvető szakmai, módszertani, ideológiai és pedagógiai ismeretekkel és készségekkel, másrészt képes-e az egyetemen elsajátított szaktárgyi ismereteit a középiskola céljainak megfelelően szelektálni, rendezni és alkalmazni, továbbá kialakult-e benne a képesség arra, hogy szaktudományának új eredményeit alkotó módon beépítse tanári munkájába.

Ilyen értelemben tehát az államvizsga lényegesen eltér mind a kollokviumoknak a részletek ismeretét is igénylő, mind a szigorlatoknak egy-egy tudományág átfogó áttekintését és az összefüggések értését megkívánó formájától, amennyiben az államvizsga alkalmazást-küszöntu.

6. Az ÁVB előtt a jelöltnek azt kell bebizonyítani, hogy:

a/ tisztában van a vizsgabizottság által megadott témakörnek az iskolai oktató-nevelő munkában betöltött szerepével, a fogalmak, ismeretek, készségek kialakítása folyamatában betöltött feladatával, a tárgyalás szintjével, szakmai szemléletével; tájékozott a témakör felépítésének koncepciójában;

b/ a szakmai tantárgyi alapokon túlmenően ismeri a témakör alapvető nevelési célkitűzéseit és ennek megvalósítási módjait; ebben az összefüggésben látja a témakör lényeges ideológiai vonatkozásait is, mint a világnézeti nevelés tényezőjét;

c/ jártas a témakör tanításának leglényegesebb módszertani problémáiban és az adott tantárgy tanításában jelentkező alapvető didaktikai és módszertani kérdésekben;

d/ képes a témakör egy témájának pedagógiai feldolgozását megtervezni s ennek keretében bemutatni a témakör tárgyalásával kapcsolatban felmerült szaktárgyi, nevelési, didaktikai és módszertani kérdéseket és ezek megoldási lehetőségeit és módjait.

7. A jelöltnek a vizsgán az ÁVB kijelölt /vagy a jelölttel huzat/ egy olyan témát, amelynek ismerete az eredményes középiskolai tanári munka szempontjából nélkülözhetetlen.

A jelölt a felkészülési idő alatt, felhasználva a rendelkezésére bocsátott segédleteket /középiskolai tankönyveket, tanterveket és utasításokat, szótárakat, táblázatokat stb./ a megadott tárgykörből vázlatot készít. A kijelölt tárgykört virtuális tanmenetbe illeszti, megjelölve helyét és szerepét, valamint azt, hogy az egyes tanítási egységeket milyen módszerekkel dolgozná fel. Elkészíti valamely /megadott, vagy tetszése szerint kiválasztott/ óra vagy egy nagyobb tanítási egység vázlatát, lefolytatásának magyarázatát. Megjelöli az anyagrészben rejlő ideológiai problémákat és nevelési feladatokat. A felkészülés során a jelölt fordítson figyelmet arra is, hogy az illető tárgykört szakköri, felnőttoktatási, népművelési, ismeretterjesztő stb. keretek között miképpen dolgozná fel.

A jelölt előadja az ÁVB-nak a tárgykör elképzelt feldolgozását és a Bizottság kívánsága szerint részletezi vázlatának valamelyik /esetleg több/ pontját.

8. A komplex államvizsga egységes tartalmi követelményeinek kialakítása érdekében a Művelődésügyi Minisztérium Tudománygyetemi Osztálya és Nevelési Csoportja mellett tanácsadó testületekként működő szakbizottságok, illetőleg a Művelődésügyi Minisztérium Marxizmus-Leninizmus Főosztálya kidolgozták azokat az ajánlott témaköröket, amelyekre a vizsgák alkalmával különös figyelmet kell fordítani.

Komplex-államvizsga témakörök német nyelv és irodalomból

1. Középkori lovagi költészet

A lovagi műveltség német társadalmi háttere és francia forrásai. A középfelnémet líra és epika jellemzése egy szabadon választott kiemelkedő egyénisége, ill. műve alapján. A lovagi költészet nyelvének nyelvtörténeti jelentősége. A mai német helyesírási rendszer középfelnémet alapjai és az ebből adódó helyesírási nehézségek, ezek leküzdése az oktatásban.

2. Martin Luther

A korai német polgári fejlődés csomópontjai és jelentkezési formái az ideológiai és a művészeti-irodalmi élet területén: jelentősége a német nemzeti nyelv kialakulásában. Az antifeudális eretnek mozgalmak irodalmi feldolgozása későbbi korokban, felhasználásuk aktuális világnézeti harcokban. A "Sendbrief vom Dolmetschen" nyelv- és stílustörténeti értékelése.

3. A német klasszika nyelve és irodalma

A polgári fejlődés társadalmi-történeti körülményei és szellemi-esztétikai formái. A klasszika társadalmi, formai, nyelvi jellegzetességei, nyelvi stíluseleménye: Goethe és Schiller egy-egy választott művének elemzése alapján. A német klasszika tudománytörténeti jelentősége. A harmónikus emberideál realitásának kérdései, társadalmi feltételei és kritériumai: A harmonikus személyiség kialakításának mai pedagógiai eljárásai. A Faustból vett szövegrész grammatikai és lexikai elemzése.

4. Romantikus szemlélet az irodalomban, nyelvészetben és az általános emberi magatartásformában

A romantika életérzés társadalmi-történelmi feltételei és filozófiája. Általános európai jelentkezési formái; sajátos német jegyei, egy német romantikus szerző jelentős művének elemzése alapján.

A német romantika korának tudománytörténeti teljesítményei /etnográfia, nyelvtörténet, irodalomtörténet megteremtése/. A romantikus életérzés és magatartás jövőbemutató pedagógiai lehetőségei. A romantika legjellemzőbb stílusjegyei. E. Th. A. Hofmann egy művéből vett szövegrész stilisztikai elemzése.

5. Irodalom és társadalom a 19. század közepén

A Vormärz német társadalmának szerkezete, főbb tendenciái. A klasszikus német filozófia; a marxizmus kezdetei, a német munkásmozgalom indulása. A Vormärz irodalmi sajátosságainak bemutatása egy szabadon választott szerző munkássága alapján. Irodalom és politika kapcsolata; ennek szerepe az oktatásban. Egy tetszés szerinti Heine-vers iskolai feldolgozása.

6. Th. Mann és a polgári humanizmus

Haladó polgári ideológiák a német kulturtörténetben. Th. Mann műveinek tartalmi és formai kapcsolódása a polgári tradíciókhoz és viszonyuk a kortársi irodalmi áramlatokhoz. Munkássága mint a 20. sz. első fele európai és német fejlődésének tükörképe. Humanizmusának mai aktualitása, megismertetésének didaktikai lehetőségei és pedagógiai hasznosítása. Th. Mann epikájának mondatformái.

7. Az arisztoteleszi és az epikus dráma esztétikai vonatkozásai és nevelési elvei

A német dráma és a drámaformák kialakulásának társadalmi-történelmi feltételei és funkciója. Lessing és Brecht drámareformja ebben az aspektusban és konkrét esztétikai formáiban. A drámai nyelv stílárís jellegzetességei. Színházainkban bemutatásra kerülő német szerzők drámáinak alkalmazása a középiskolai esztétikai nevelésben. A drámai nyelv szintaktikai és lexikológiai sajátosságai.

8. Szocialista dráma - szocialista emberformálás

A szocialista dráma brechti és más formái. A világ megváltoztathatósága és ennek irodalmi kifejeződése a drámában. A társadalmi

fejlődés és az egyéni konfliktusai, ennek a szocializmusban lehetséges formái. A dráma konfliktusának pedagógiai felhasználhatósága. A nyelvi kommunikáció feltételei, ezek megvalósítása az iskolai oktatásban. Egy színházlátogatás didaktikai előkészítése.

9. A mai polgári dráma és az elidegenedés problémája a késői polgári társadalomban

A német polgári dráma hagyományai. Az elidegenedés mint a késő polgári tudat egyik elemének megnyilvánulása a kortársi német polgári drámában. Nem szocialista irodalom felhasználásának problémája az esztétikai és világnézeti nevelésben. Világnézeti alapállások nyelvi-stiláris tükröződése. A fordítás nyelvészeti és didaktikai problémái.

10. Modern természeti líra, tradíciói, nyelvi és pedagógiai vonatkozásai

Az ember és környezetének viszonya és változásainak társadalmi-történelmi feltételei. Ennek irodalmi kifejeződése a német irodalom egyes korszakaiban és mai irányzataiban felvilágosodás, klasszika, romantika, realizmus, szocialista realizmus és mai polgári elidegenedés. A társadalmi fejlődés és nyelvi változások. A nemzeti nyelv és a tájnyelvek /nyelvjárási egységek/ kapcsolata, ennek szerepe az iskolai oktatásban. A környezethez való viszony pedagógiai vonatkozásai és szerepe az objektív világ megismerésében.

11. Líra és közéleti tevékenység a mai nyugatnémet irodalomban

Az irodalom társadalmi szerepe és az erről vallott felfogások. A kapitalista világ elleni nyugati tiltakozás képviselői a lirában: Enzensberger, Fried, Rühmkorf, Krolow, stb. Világnézeti bázisuk, a tiltakozás tartalma. Költői-nyelvi forma változatai és lehetőségei. Poliszémia és szinonímia. A líraelemzés nyelvi feltételei, didaktikai formái, pedagógiai funkciója.

12. J.R. Becher és a szocialista líra további utjai: emberformáló szerepe

Társadalom és művészet harmóniája, ennek kulturpolitikai és

gyakorlati-művészi megvalósulása: problematikája Becher 1945 utáni mű-
vében. Tradíciók folytatása és új kísérletek a szocialista német lírá-
ban: Uwe Berger, Preissler. Különböző törekvések az NDK mai lírájában:
Maurer, Arendt, Kunert, stb. A modern lírai nyelv. Szórend és intonáció.
A szocialista szellemű líra felhasználása az esztétikai és általános
nevelésben.

13. A közelmúlt kritikai elemzése korunk németnyelvű prózairo-
dalmában

Mai szocialista és haladó polgári világnézet szembesítése
a két világháború között: Seghers, Noll, Böll, Grass, stb. A történel-
mi közelmúlt szerepe a nevelésben és feldolgozásának irodalmi segédész-
közei. A szocialista prózairodalom nyelvi-stiláris jellemzői. Nyelv
és társadalom.

14. Az épülő szocializmus ábrázolása az NDK irodalmában

A világ új jelenségeinek irodalmi birtokbavétele: új világ,
új irodalom /visszatekintve is: klasszika, naturalizmus/. Tartalmak,
témák, formák: Seghers, Neutsch, Strittmatter, de Bruyn, Braun, stb.
Élet és irodalom kapcsolata a nevelésben. Nyelvi gazdagodás és nyelvi
átalakulása. A szójelentés problémája. A regény iskolai feldolgozásának
didaktikája.

15. Kritikai társadalomábrázolás a mai nyugatnémet prózában

A társadalomkritikai epika hagyománya a német irodalomban.
Mai képviselői és műfaji lehetőségei. H. Böll műveiből kiválasztott
részlet grammatikai és lexikális elemzése. A kritikai szemlélet szerepe
a személyiség kialakításában; a társadalomkritikai irodalom felhasználá-
sa az oktatásban.

16. A Gruppe 47. és a nonkonformista magatartás Nyugatnémetor-
bán

Jelentősebb irodalmi csoportosulások a német irodalom tör-
ténéiben. A Gruppe 47 kormeghatározta csoportjegyei. Főbb alakjai.
Egyéni életművek jellege és szintétikus áttekintése. Nonkonformizmus

és ujjatkarás mint magatartásformák különbségei. Elbeszélő stílus /Erzählhaltung/ és nyelvi stílus a Gruppe 47 egy tagjának művéből vett szövegrészlet alapján.

17. A svájci irodalom világhépe és nyelvi sajátosságai

A svájci irodalom jellegzetes vonásai a múltban és ma, Keller, Frisch és Dürrenmatt, Polgári értelmiség Kelet és Nyugat között. Az egyén felelőssége és a személyiség kibontakozásának lehetőségei mint nevelési probléma. A svájci német köznyelv és szerepe a svájci irodalomban.

18. A fejlődésregény régi és mai változatai

A fejlődésregény, mint a német irodalom jellegzetes műfaja. /Goethe, Keller, Th. Mann/. A mai fejlődésregény társadalmi feltételei és formái: pl. Frisch, Andersch, Hildesheimer, Noll, Schulz, stb. esetében. Az egyéniség boldogulásának társadalom- és osztálymeghatározta elemei a mai nevelői tevékenységben. Nyelvi norma és nyelvi fejlődés.

19. Történelmi dráma és dokumentumdráma; társadalmi hatásuk

A klasszika történelmi drámája, társadalmi, esztétikai teljesítménye. Későbbi kísérletek: pl. Büchner, Grabbe, Hebbel, Hauptmann, Wolf, Toller stb. A történelmi, ill. a dokumentumdráma esztétikai jellegzetességei egy választott mű elemzése alapján. Világnézet és cselekvés-kapcsolata mint a magatartásforma alapjai. Stílus és nyelvi formák társadalmi hatékonysága, nyelvjárás, köznyelv, irodalmi nyelv.

20. Történelmi regény és korrajz

Megjelenésformái a német irodalomban: pl. C.F. Meyer, H. Mann, L. Feuchtwanger, Döblin, Bredel stb. Múlt és jelen kapcsolata a nevelésben; a kapcsolat megteremtésének didaktikai eljárásai. Történelmiség és stílusrétegek az irodalomban. Szinkronia és diakronia.

21. Társadalomábrázolás a polgári és szocialista családregevényben

A családregevény mint a korrajz egyik fajtája. Sajátos teljesítménye; pl. Th. Mann, W. Bredel, H. Böll stb. A család és társadalom

a polgári és a szocialista irodalomban. A család és iskola együttműködése a nevelésben. Az osztályfőnöki óra szerepe ennek megvalósításában.

22. A német valóság tükröződése a novella sajátos műfajában

Létrejötté, formái és sajátos funkciója a német irodalom különböző korszakaiban: pl. Goethe, Kleist, romantika, Storm, Th. Mann, L. Frank, A. Seghers, stb. Mondanivaló, világnézet és művészi formák, ill. általános magatartásformák összefüggése: az utóbbiak alakíthatósága a nevelés folyamatában. Kor és stílus. H. Kleist: Michael Kohlhaas egy részletének szintaktikai elemzése. Kispróza iskolai feldolgozásának didaktikája.

23. A Faust-téma a német irodalomban és a német polgárság korszakai

A téma feldolgozásának társadalmi háttere és kortartalmat hordozó formaváltozásai: Volksbuch, Goethe, Lenau, Th. Mann. Mai filozófiai vonatkozásai és nevelői lehetőségei. A téma költői és prózai feldolgozásának nyelvi sajátosságai. Kötelező háziolvasmányok didaktikai előkészítése.

24. Az osztrák irodalom önálló útja, művészi és nyelvi sajátosságai

Birálat és nosztalgia századunk osztrák irodalmában. Az osztrák irodalom fejlődési sajátosságai, viszonya a némethez, kimagasló helye az európai dekadens irodalmon belül. Hagyományörzés és modernizmus. Habsburg-mitosz, szatirikus bírálat és elidegenedés. Az osztrák-német köznyelv, szerepe az osztrák irodalomban. Az osztrák irodalom magyar vonatkozásinak felhasználása a nevelésben és az irodalmi oktatás koncentrációjában.

Komplex államvizsga témakörök az ideológiából

1. A világnézet fogalma és jelentősége az emberi csölekvésben.
2. A marxizmus-leninizmus mint forradalmi változás az emberi gondolkodás történetében.
3. A marxizmus-leninizmus humanista lényege és emberképe.
4. A marxista vallásfelfogás alapelvei és konzekvenciái a világnézeti nevelésben.
5. A nacionalista ideológia általános jellemzése, és leküzdésének feladatai. Internacionalizmus és szocialista hazafiság.
6. A termelési mód és a társadalmi formációk marxi elméletének jelentősége a történelmi folyamat törvényszerűségének megértése szempontjából.
7. A társadalmi lét tükröződésének szintjei és formái.
8. A tudomány és a művészet történelmi szerepe. Fejlődésük problémái a jelenkorban és a perspektívák.
9. A társadalmi haladás problémája a mai polgári elméletekben és a marxizmus-leninizmusban.
10. A szocialista erkölcs kialakulásának történelmi folyamata, és a nevelés feladatai.
11. A társadalom és az egyén fejlődésének dialektikája.
12. A szocialista állam és közélet jellemzése és a fejlődés távlatai.
13. Az imperializmus történelmi helye, és a mai állammonopolista kapitalizmus jellemzése.
14. Munkás- és diákmozgalmak a fejlett tőkés országokban. Az antimilitarista küzdelmek jelentősége.
15. Korunk tartalma; a két világrendszer harca.
16. Az értelmiség társadalmi szerepe és felelőssége a történelmi haladásban.

Komplex állanvizsga témakörök pedagógiából

1. A nevelési célok változásának történeti és osztály-jellege; a szocialista nevelés célja.
2. A pedagógiai folyamat mibenléte; a nevelési és oktatási folyamat egysége.
3. A pedagógiai munka tervezése.
4. A nevelő és növendék kapcsolata a nevelési folyamatban.
5. A közösségi nevelés pedagógiai és pszichológiai törvényszerűségei.
6. A kommunista gyermek- és ifjusági szervezetek és az iskola nevelőmunkája.
7. A nevelés és fejlődés egysége a személyiség formálódásában; a nevelhetőség kérdése.
8. Az osztályfőnöki munka szerepe az iskolai nevelésben.
9. A tanulók megismerésének lehetőségei a szaktanári munkában; személyiségrajz készítésének módszerei.
10. A munkára nevelés a szocialista iskolában.
11. Nevelési lehetőségek a szaktárgy oktatásában.
12. A tanítási óra helye és szerepe az oktatás folyamatában.
13. Az oktatási módszerek rendszere és ezek szerepe az oktatás korszerűsítésében.
14. A csoportmunka és az oktatás individualizációjának lehetőségei és módjai.
15. A technikai eszközök szerepe az oktatás korszerűsítésében.
16. Az óraelemzés szempontjai és szerepe a tanári munkában.
17. A hátrányos helyzetű tanulókkal való foglalkozás; a szocialista tehetséggondozás.
18. Oktatási rendszerünk strukturája és továbbfejlesztésének tendenciái.
19. A nevelés fejlesztésének osztársadalmi feladatai és a nevelési tényezők összhangjának megteremtése napjainkban.

20. A neveléstudomány rendszere és kutatási módszereinek szerepe a pedagógiai gyakorlatban.

21. A tanulás aktív formái a korszerű oktatásban és művelődésben.

22. A szocialista nevelés elveinek és módszereinek rendszere; korszerű alkalmazásuk.

B 65132